

УДК 378.147:811.161.2-051

Клак Інна Євгенівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та методики їх викладання
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка,
м. Кременець, Україна
ORCID ID 0000-0002-7723-1910
klakinna@gmail.com

Яценюк Надія Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та методики їх викладання
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка,
м. Кременець, Україна
ORCID ID 0000-0001-9140-9060
yaz_nadya@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено нові підходи до вирішення актуальної проблеми в галузі теорії і методики професійної освіти – формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедійних технологій навчання. Здійснено узагальнений аналіз мультимедійних технологій навчання як одного з напрямків інформаційних технологій, обґрунтовано доцільність їх застосування з метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Проведено педагогічний експеримент та представлено результати дослідження проблеми використання мультимедійних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, зокрема формування в них іншомовної комунікативної компетентності. Використання мультимедійних технологій навчання забезпечує ефективну та якісну підтримку різноманітних форм професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови; інтенсифікацію розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів; посилення мотивації до навчання та майбутньої професійної діяльності за рахунок вдалого використання ІКТ; поліпшення якості засвоєння навчального матеріалу; прискорення формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови; гнучкість мислення під час розв’язування професійних завдань у фаховій підготовці майбутніх педагогів у ЗВО. До переваг використання мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови належать: висока технологічність їх створення й експлуатації, системність подання навчально-методичних матеріалів, реалізація різноманітних функцій, розширення можливостей у процесі представлення (візуалізації) навчального матеріалу. Використання мультимедійних технологій значно підвищує ефективність викладання навчальних дисциплін за рахунок «швидкого реагування» на запити студентів, створення можливості для своєчасного оновлення навчального матеріалу, здатності «підлаштовуватись» під індивідуальні особливості та студентів шляхом представлення різноманітних траєкторій вивчення навчального матеріалу та контролюючих завдань різних рівнів складності.

Ключові слова: мультимедійні технології; іншомовна комунікативна компетентність; майбутні вчителі іноземної мови; іншомовне середовище; експеримент; контрольна група; експериментальна група; діагностика.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Зростання ролі медіаосвітньої підготовки майбутніх фахівців зумовлене модернізацією вищої освіти у форматі Болонської системи. Окрім

використання в організації навчального процесу традиційних форм і методів навчання сучасний педагог, зокрема вчитель іноземної мови, повинен вміти проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням існуючих нині інформаційно-комунікаційних та педагогічних технологій навчання. Отже, якість підготовки майбутнього фахівця з іноземних мов повинна виявляти не тільки рівні його готовності до використання на практиці вже відомих способів вирішення педагогічних проблем, але й здатність до самостійного проектування педагогічних процесів і ситуацій, що сприятимуть забезпеченню ефективного професійного саморозвитку майбутніх учителів іноземної мови. Від того, наскільки останні ознайомлені з різними аспектами використання інноваційних технологій і на якому рівні вони володіють ними, залежить успішне здійснення їхньої професійної діяльності. Цей факт зобов'язує всі педагогічні ЗВО України готувати висококваліфікованих фахівців з іноземних мов, які б володіли необхідними ключовими (базовими) та спеціальними (фаховими, предметними) компетентностями відповідно до освітньо-професійних програм та вимог сучасного інформаційного світу.

Мультимедійні технології нині являють собою одне з напрямків інформаційних технологій, які найбільш динамічно розвиваються. Це, передусім, пояснюється тим, що засоби мультимедіа сприяють взаємодії візуальних та аудіоефектів за допомогою інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів. Вони об'єднують друкований текст, звук, графічне зображення, статистичні фото, рухоме відео та аудіозапис в одному цифровому поданні, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування [1].

Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40 відсотків [2, с. 136].

Однак, як зазначає М. Варшауер, більшість мультимедійних програмних засобів створюються комерційними розробниками, які не завжди передбачають програми, що базуються на існуючій теорії оволодіння другою мовою. Гарний програмний засіб повинен реагувати на «слабкі місця» користувача та обирати стратегію, яка б дозволила подолати цю «слабкість», разом з повторенням, перефразуванням, уповільненням темпу, виправленням чи посиленням студента до довідкової інформації [3, с. 1-14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки технології мультимедіа (далі ММ) є комплексними, окремі їх елементи останнім часом називаються самостійними термінами, де слово «мультимедіа» трансформується в прикметник «мультимедійний/а»: мультимедійна система, мультимедійні програми, мультимедійний продукт, мультимедійні послуги [4, с. 55].

Отже, у процесі науково-педагогічної діяльності слід відійти від терміну «мультимедіа» та вживати поняття «мультимедійні технології», «мультимедійні засоби», «мультимедійна інформація», «мультимедійні продукти». Зокрема, під мультимедійними технологіями розуміють порядок розробки, функціонування та застосування засобів інформації різних модальностей. Мультимедійні засоби поділяються на апаратні (комп'ютер з процесором, мультимедіа-монітором із вбудованими стерео-динаміками, TV-тюнери, звукові плати) та програмні (програми та проблемно орієнтовані мови програмування, що враховують особливості ММ). Слушним є таке тлумачення: «апаратні та програмні засоби, що реалізують мультимедійну технологію» [5, с. 419].

Проблема використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ) в навчальному процесі, як свідчить аналіз наукових досліджень, розглядається в загальному контексті реформування сучасної системи освіти і дозволяє виокремити такі напрями наукового пошуку вчених у цій сфері: О. Борисюк, Б. Герушинський,

О. Гриценчук, В. Ляудіс, М. Синиця, О. Співаковський, А. Шамсітдінов та ін. досліджують загальні аспекти використання комп'ютерних технологій в навчальному процесі; аналізом особливостей та ефективності використання в навчальному процесі мультимедійних засобів займаються А. Горчев, Ю. Егоров, С. Медведєв, О. Молянінова та ін; мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання розглядає колектив авторів, серед яких Н. Дементієвська, М. Жалдак, Ю. Жук, О. Пінчук, П. Соколов, О. Соколюк, М. Шут; інтеграцію педагогічних і комп'ютерних технологій у сучасні умови навчання мови з використанням ІКТ досліджують Е. Азімов, Л. Дунаєва, А. Тряпельніков, А. Щукін; вивченням проблеми використання ІКТ в процесі викладання іноземних мов опікуються О. Давиденко, Л. Ковальчук, Л. Куниця, С. Лазаренко, А. Найдьонова, Н. Нікітіна, Є. Носенко, О. Пономаренко, Є. Полат, Г. Чередніченко, А. Шамсітдінов, Л. Шапран та ін.. Однак, як слушно зазначає П. Сисоєв, ці проблеми все ще не знайшли єдиного системного вирішення [6, с. 5].

Невирішені аспекти проблеми. Дидактичний та комунікативний потенціал ІКТ у процесі мовної освіти та особливості впровадження засобів ІКТ при викладанні окремих аспектів іноземної мови, зокрема лексики, граматики, письма, нині залишаються недостатньо вивченими. З цього приводу актуальним вважаємо зауваження О. Васічкиної, що, як і раніше, більшість викладачів використовують комп'ютерні технології виключно як засіб отримання інформації та аутентичного мовного матеріалу, комунікативні ж можливості інформаційних технологій використовують недостатньо [7, с. 9].

Отже, досліджуючи ММ як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності, виокремлюємо ряд протиріч, характерних для сучасної теорії та практики фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Це протиріччя між: необхідністю формування в студентів іншомовної комунікативної компетентності, адекватної сучасним вимогам, і недостатнім рівнем її розвитку; потребою суспільства в підготовці фахівців, здатних професійно діяти в умовах глобального інформаційного суспільства, та недостатньою розробкою науково обґрунтованих теорій, технологій і систем, що забезпечують формування в студентів іншомовної комунікативної компетентності мультимедійними засобами; значним потенціалом мультимедійних засобів і недостатнім його використанням у системах, спрямованих на формування особистості майбутнього фахівця з іноземної мови; наявністю великого арсеналу комп'ютерних систем навчального призначення та недостатньою розробкою технологій їх використання для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови; існуючим комунікативним потенціалом мультимедійних засобів і його недостатнім використанням у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Разом із зміною пріоритетів у процесі навчання іноземної мови відбувається всебічне застосування електронних ресурсів, котрі допомагають викладачам озброїти студентів знаннями та навичками, які зростають їх більш автономними та незалежними в навчанні. Вважається, що студенти можуть отримати найбільший зиск від навчання, коли вони беруть на себе відповідальність за власне навчання як під час практичних занять, так і поза ними. [8].

Не в усіх освітніх закладах України студенти мають можливість удосконалювати свої іншомовні мовленнєві навички, практикуючись у закордонних навчальних закладах та спілкуючись з носіями мови, тому відсутність природнього іншомовного середовища є однією з причин низького рівня формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови. Отже, перед навчальними закладами постає низка завдань, вирішення яких спрямовано на створення наближеного до реальних умов штучного іншомовного середовища, у якому відображена сучасна

модель професійно орієнтованих практичних занять і де майбутні вчителі іноземної мови зможуть на належному рівні оволодіти іншомовною комунікативною компетентністю. Сучасні досягнення в галузі ІКТ пропонують для цього безліч можливостей, зокрема завдяки використанню комп'ютерних та Інтернет-ресурсів, студенти можуть взяти на себе відповідальність за власне навчання.

Мета дослідження – проаналізувати використання мультимедійних технологій навчання як засобу формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови та обґрунтувати доцільність їх застосування в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

В основу нашого наукового пошуку покладено таку гіпотезу: застосування мультимедійних технологій навчання з метою створення іншомовного комунікативного середовища у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови сприятиме підвищенню в них рівня самостійного засвоєння навчальної інформації, ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності, а також позитивної мотивації до навчальної та майбутньої професійної діяльності.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При виконанні поставлених завдань було використано комплекс сучасних методів педагогічного дослідження: *теоретичні* – аналіз, узагальнення, порівняння, синтез, систематизація наукової та навчально-методичної літератури – для визначення сучасного стану досліджуваної проблеми; *емпіричні* – діагностичні (спостереження, бесіди, інтерв'ювання, анкетування, тестування) – для визначення ефективності застосування мультимедійних засобів навчання та виділення практичних рекомендацій щодо їх застосування; *прогностичні* – з метою констатації та діагностики рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови; *педагогічний експеримент* – для експериментальної перевірки ефективності застосування мультимедійних технологій навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови; *методи математичної статистики* – для кількісної та якісної обробки результатів дослідження та статистичної перевірки їх об'єктивності з використанням критерію узгодженості χ^2 Пірсона (Pearson Fitting/Correlation Criterion).

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для діагностики впливу мультимедійних технологій навчання на рівень сформованості в студентів іншомовної комунікативної компетентності було проведено педагогічний експеримент, орієнтований не на набуття нових знань, а на перевірку та вирішення практичних проблем і завдань, пов'язаних з удосконаленням діяльності вчителів та підвищенням рівня професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Протягом 2016 – 2018 рр. в умовах реального навчального процесу проводилася дослідно-експериментальна робота на базі гуманітарного факультету Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Метою експерименту була перевірка ефективності та доцільності використання мультимедійних технологій навчання для створення комп'ютерно орієнтованого іншомовного комунікативного середовища та їх впливу на формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови.

З метою досконалої перевірки ефективності запропонованих заходів на базі навчального закладу було створено контрольну та експериментальну групи, до яких

увійшли студенти 3-4-х курсів, що навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки вчителів іноземної мови, зокрема контрольна група налічувала 58 студентів, експериментальна – 67 студентів. Тож на завершальному етапі експерименту в ньому брали участь 125 студентів. Порівняльний аналіз здійснювався за регіональним принципом, тобто в межах існуючих академічних груп. В експериментальній та контрольній групах працювали одні й ті ж викладачі, успішність та якість знань студентів, а отже, і рівні сформованості в них іншомовної комунікативної компетентності майже збігалися (табл. 1). Єдиною відмінністю був процес навчання, а саме: у контрольній групі він здійснювався за традиційною методикою (викладачі працювали самостійно, здійснюючи навчання за типовими програмами з фахових дисциплін), а в експериментальній групі акцент у роботі викладачів переносився на застосування матеріалів, які мотивували студентів до формування та розвитку навичок іншомовного спілкування. Досягненню цієї мети сприяли форми організації навчання, які передбачали застосування мультимедійних засобів, що використовувались для відпрацювання цих навичок, їх контролю та корекції.

Отже, на початку констатувального етапу було прийнято рішення визначити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. З метою діагностики рівня сформованості в студентів навичок іншомовного спілкування було проведено комплекс контрольних заходів (анкетування, інтерв'ю, тестування тощо), спрямованих на перевірку знань, умінь та навичок іншомовного спілкування отриманих студентами під час навчання у ЗВО.

За допомогою критерію узгодженості χ^2 Пірсона (Pirson Fitting/Correlation Criterion) було перевірено гіпотезу про рівність імовірностей посідання студентами низького, середнього та високого рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності за визначеними показниками в контрольній та експериментальній групах. Узагальнені результати цієї діагностики відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Розподіл студентів за рівнями сформованості
іншомовної комунікативної компетентності (констатувальний зріз)**

Групи	Рівні сформованості ІКК (%)						$T_{спост.}$
	Низький		Середній		Високий		
	Кількість Студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	
Контрольна	16	27,59	34	58,62	8	13,79	1,17
Експериментальна	20	29,85	38	56,72	9	13,43	

За результатами математичної обробки було отримано $T_{спост.} = 1,17$ (при $T_{крит.} = 5,991$), тобто $T_{спост.} < T_{крит.}$. Цей факт є вихідною позицією для проведення формувального етапу експерименту (рис. 1). Очевидно, що студенти контрольних та експериментальних груп знаходилися майже на однаковому рівні підготовки: низький та середній рівні сформованості в них іншомовної комунікативної компетентності різнилися в межах 2%, високий – 0,36%. Такі показники засвідчили, що стан сформованості в студентів навичок іншомовного спілкування неповною мірою відповідає сучасним освітньо-кваліфікаційним вимогам. Це дало підстави визнати необхідність удосконалення підготовки майбутніх учителів іноземної мови у визначеному напрямі шляхом упровадження в навчальний процес мультимедійних технологій навчання іноземної мови, зокрема електронних підручників, презентацій інформації за допомогою програми PowerPoint, матеріалів, самостійно підібраних викладачем та студентами, які б сприяли ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови.

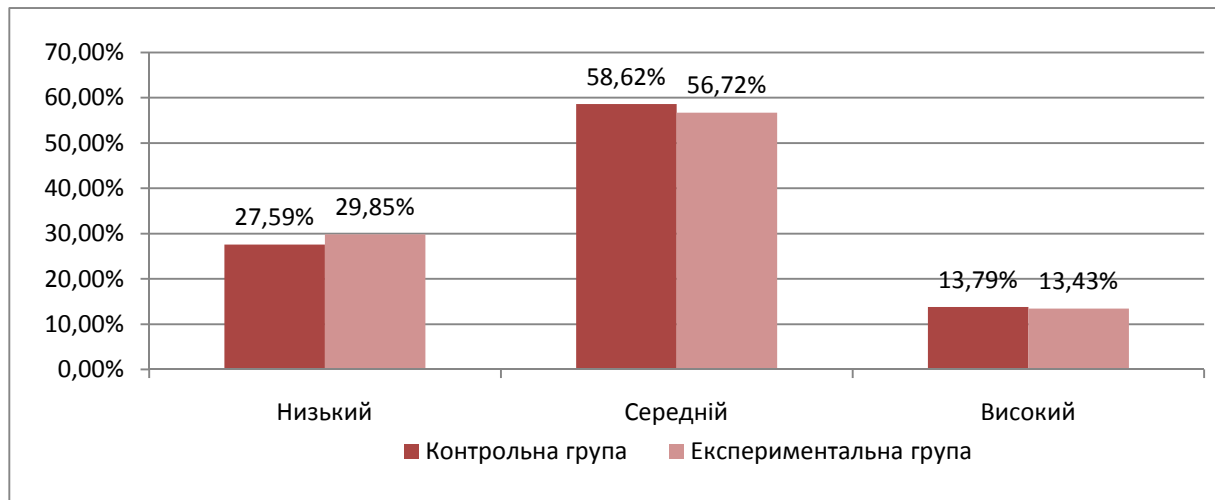

Рис. 1. Результати констатувального етапу експерименту

Наступним кроком експерименту була перевірка доцільності та ефективності застосування згаданих вище мультимедійних технологій навчання з метою розвитку в студентів позитивної мотивації до навчання та майбутньої професійної діяльності, а також удосконалення іншомовної комунікативної компетентності під час практичних та семінарських занять з фахових дисциплін, зокрема методики навчання іноземних мов та практики усного і писемного мовлення. Для досягнення поставленої мети було необхідно провести формувальний експеримент, у ході якого планувалось:

- встановити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності в студентів експериментальної групи;
- встановити наявність або відсутність різниці у рівнях сформованості іншомовної комунікативної компетентності в студентів експериментальної та контрольної груп;
- опрацювати отримані результати за допомогою методів математичної статистики;
- визначити ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови.

У формуальному експерименті були задіяні ті ж самі студенти 3-4-х курсів (контрольна група – КГ та експериментальна група – ЕГ). У ході експериментально-дослідної роботи та в процесі вивчення фахових дисциплін, зокрема під час проведення практичних занять, організації самостійної та індивідуальної роботи, в експериментальних групах застосовувались мультимедійні технології навчання.

До проведення експериментального дослідження було залучено 5 викладачів, які також брали участь і в констатувальному етапі, що дало змогу певною мірою простежити вплив різних методик навчання на результати засвоєння студентами фахових дисциплін і, відповідно, формування в них іншомовної комунікативної компетентності. Протягом 2016 – 2018 рр. було проведено понад 70 експериментальних занять з практики усного та писемного мовлення, практичної граматики та фонетики, методики навчання іноземної мови.

Ефективність формування навичок іншомовного спілкування майбутніх учителів іноземної мови значною мірою залежить від спрямованості та організації форм і методів навчально-виховного процесу, пріоритетними серед яких є комунікативні та інтерактивні методи навчання, що передбачають використання мультимедійних технологій. Вони спрямовані на самостійний пошук оптимальних рішень, сприяють удосконаленню навичок іншомовного спілкування майбутніх учителів іноземної мови, розвитку в них критичного та логічного мислення, ініціативи та креативності.

Навчальні заняття, що проводились у спеціалізованих мультимедійних центрах, до складу яких нині обов'язково входить комп'ютерний клас, значно підвищували ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови. Робота супроводжувалась інтерактивністю та наочністю, за допомогою аудіовізуальних методів створювались оптимальні умови для інтенсифікації аудиторної, самостійної, індивідуальної та групової роботи студентів з оволодіння та вдосконалення навичок іншомовного мовлення, які формуються в результаті практичної діяльності.

Використання аудіо та відеозасобів – один з важливих напрямів інформаційних технологій. Тому поряд з комп'ютерними технологіями говоримо про аудіовізуальні технології навчання, у яких значна частина управління пізнавальною діяльністю здійснюється за допомогою спеціально розроблених аудіовізуальних навчальних програм [9]. Отже, у ході експериментального навчання викладачі та студенти використовували відеотехніку, за допомогою якої здійснювалось аудіювання та водночас відеопідтримка навчального матеріалу, зокрема автентичними відеосюжетами, розміщеними на сайті British Council [10]. Ефективність застосування відеотехніки підсилювалась наявністю методичного забезпечення, тобто фонограми (фонівправи, фонотести, фонозаписи текстів, оповідань, аудіозаняття та аудіолекції), відеопродукція (відеофрагменти, відеоуроки, відеофільми, відеолекції, тематичні слайди тощо).

Прослуховуючи автентичні тренувальні діалоги, розроблені викладачами кафедри та волонтерами Корпусу Миру США, студенти відпрацьовували навички вимови та усного іншомовного спілкування. Обладнання мультимедійного центру (проектор, мультимедійна дошка та комп'ютер) забезпечувало високоякісний звук під час перегляду англійських відеосюжетів та художніх фільмів, що передбачало взаємопов'язане формування в студентів мовної та мовленнєвої компетентностей і, як результат, значно підвищувало рівень сприйняття та розуміння іншомовного мовлення.

До переваг електронних підручників [11] належить можливість їх коригування та адаптації до рівня й вимог вивчаної дисципліни, самоконтролю засвоєння матеріалу, зворотного зв'язку, простоти застосування матеріалів, що містяться в підручнику.

Доцільною, на нашу думку, була інформація, яку викладач добирав самостійно, враховуючи рівень іншомовної комунікативної компетентності студентів, вимоги програми та професійно спрямованої спеціалізації.

Завдяки презентаціям, підготовленим за допомогою програми PowerPoint, самостійно підібраними викладачем або студентами на задану тематику, з'явилась можливість охопити всі види мовленнєвої діяльності студентів (говоріння, письмо, читання, аудіювання).

Результати експериментальної перевірки засвідчили, що найбільшу складність для студентів являє формування аудитивної компетентності як елемента іншомовної комунікативної компетентності, що передбачає цілий комплекс іншомовних аудитивних умінь, а саме: когнітивно-лінгвістичних, соціолінгвістичних, дискурсивних, стратегічних, психолінгвістичних та оціночно-рефлексивних. Усі ці вміння пов'язані з розумінням іншомовного автентичного мовлення, лінгвістичних та паралінгвістичних компонентів іншомовного висловлювання, особливостей функціонування психологічних механізмів сприйняття та індивідуальних особливостей мовців [12, с. 145].

Ефективну допомогу щодо подолання труднощів, викликаних аудіюванням автентичних матеріалів, надавав викладачеві та студентам перегляд фрагментів та повнометражних фільмів, сюжети яких тісно пов'язані з тематикою занять, зокрема «August Rush», «Pursuit of happiness» та ін.. Основною перевагою використання відео є наочність інформації, що виявляється більш доступною для сприйняття, легше та швидше засвоюється студентами. Застосування відео було також ефективним при формуванні комунікативної культури студентів, оскільки відеоматеріали представляли

студентам не тільки живе мовлення носіїв мови, але й занурювали їх у ситуацію, в якій вони знайомилися з мовою міміки та жестів, стилем взаємин і реаліями країни, мова якої вивчається. Крім завдань на розуміння, за допомогою відеоматеріалів студентам пропонувалося виконати завдання на трактування міміки та жестів («body language»), на розпізнавання стилю взаємин тощо з тим, щоб у реальній ситуації вони не робили грубих помилок при спілкуванні з представниками країни, мова якої вивчається. Використання відео допомагало представити іншомовне мовлення в живому контексті, адже воно пов'язувало заняття з реальним світом і демонструвало мову в дії. Це навчальний засіб, який збагачував вже наявні в арсеналі викладача матеріали. Відео, крім усього іншого, допомагало подолати культурний бар'єр при вивченні іноземної мови. Ряд ситуацій, що створювались на заняттях, довів, коли відео може бути особливо корисним. Наприклад, якщо потрібно було представити закінчений мовний контекст; показати комунікативну сторону мови через вивчення міміки та жестів; практикувати навички аудіювання в природному контексті; розіграти ситуацію з відео (наприклад, рольова гра); практикувати навички опису й переказу; збагатити словниковий запас; стимулювати спілкування або дискусію.

В якості оптимального засобу створення іншомовного комунікативного середовища було використання подкаст-терміналів, які являють собою один з потужних технологічних засобів, які вже багато років використовуються в освіті. Це – Інтернет-платформи з подкастами (звуковими або відеофайлами), що розповсюджуються безкоштовно через Інтернет для масового прослуховування, перегляду та доступні для скачування або призначені тільки для онлайн прослуховування, перегляду без скачування на локальний комп'ютер [13, с. 179].

Таксономія подкасту (ресурс <https://podcastsinenglish.com/>) [14] забезпечувала підтримку та розвиток широкого кола альтернативних форм викладання та навчання на всіх етапах навчального процесу, створювала відносно вільне іншомовне комунікативне середовище як для викладача, так і для студентів; сприяла формуванню, розвитку та вдосконаленню їхньої іншомовної пізнавально-комунікативної діяльності; надавала простір для творчої роботи; забезпечувала загальними лінгводидактичними мережними ресурсами для вирішення поставлених навчальних завдань; підвищувала мотивацію та стимулювала дискусійне спілкування іноземною мовою в аудиторний та позааудиторний час. Завдяки автентичності, профільності, інтерактивності та технологічній мобільності інноваційної технології подкастів значно підвищилась ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови.

Одним із допоміжних методів функції контролю і водночас додатковим методом спілкування було використання електронної пошти. Спілкуючись за допомогою e-mail, студенти мали можливість уточнити інформацію або ж вирішити питання, що виникали в позааудиторний час, тим самим вони ретельніше готувалися до занять, виконуючи всі вимоги викладача, дотримуючись його порад та рекомендацій.

Інтерактивна дошка є найбільш універсальним сучасним засобом навчання іноземної мови, її застосування – це ефективний спосіб впровадження електронного змісту навчального матеріалу та мультимедійних матеріалів у процес навчання. З її допомогою досліджуваний матеріал подавався в повному обсязі, чітко вимальовувався на екрані та націлював кожного студента на активну плідну діяльність.

За допомогою сучасних мультимедійних засобів на заняттях і в позааудиторній роботі з успіхом використовувалися прямі трансляції різних передач центральних та місцевих каналів радіо і телебачення разом з навчальними передачами; трансляції кінофільмів, діафільмів, аудіозаписів. Вони вводили в навчальну аудиторію фактичний матеріал, що відображав оточуючий світ природи, життя, науки, перетворюючи мову з абстракції в живий засіб спілкування, надавали не тільки викладачеві, а й студентам

можливість творити й фантазувати, моделювати взаємне спілкування на занятті, роблячи його активним і цікавим. Використання мультимедійних технологій суттєво сприяло формуванню іншомовної комунікативної компетентності, розвитку самостійності й творчості майбутніх учителів іноземних мов, що є пріоритетним у їх подальшій професійній діяльності.

Під час проведення занять у групі панував бадьорий тон взаємодії між студентами та викладачами; стосунки будувались на принципах співпраці, взаємної допомоги, доброзичливості; членам колективу подобалося брати участь у спільних справах (готувати презентації, вебколажі, проекти, вебквести, вести запис аудіо та відеомоніторів, спілкуватися за допомогою e-mail тощо).

Отже, завдяки інтенсивному розвитку ІКТ з'явилась ще одна реальна можливість заповнити відсутність природного іншомовного середовища шляхом створення іншомовного електронно-освітнього середовища, який складається з електронно-освітніх ресурсів, розміщених в Інтернеті, та електронно-освітніх ресурсів на цифрових носіях. Залучення Інтернет-ресурсів до процесу навчання іноземної мови сприяє соціальній адаптації студентів у сучасному світі. Інтернет-підтримка надає їм безліч можливостей отримувати інформацію з іншомовних сайтів, на яких студенти дізнаються нове, пізнають світ, спілкуються з ровесниками, удосконалюють та розвивають навички іншомовного спілкування. Проте необхідно, щоб кожен викладач зрозумів, що комп'ютер у навчальному процесі – це не механічний педагог, не заміник або аналог викладача, а засіб, що підсилює і розширює можливості його навчальної діяльності. Те, що викладач бажає одержати в результаті використання машини, у ній необхідно запрограмувати [15, с. 103].

За результатами формуального експерименту, під час якого студенти експериментальної групи навчались за методикою, яка передбачала застосування мультимедійних технологій, було проведено контрольний зріз з метою виявлення результатів впливу зазначеної методики на формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови.

Для об'єктивного доведення ефективності запропонованої методики ми знову скористались методом кількісного аналізу з метою визначення, чи є суттєвими відмінності між рівнем формування іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови контрольної та експериментальної груп за результатами формуального експерименту.

Статистична обробка отриманих даних за допомогою критерію узгодженості χ^2 Пірсона підтвердила ефективність запропонованих заходів щодо рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови. Після перевірки доцільності нульової гіпотези на прийнятому рівні довірчої ймовірності було виявлено, що для студентів експериментальної та контрольної груп $T_{спост.} = 9,45$ при $T_{крит.} = 5,991$, тобто перший показник більший, ніж другий ($T_{спост.} > T_{крит.}$ ($9,45 > 5,991$)), про що свідчать результати, представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл студентів за рівнями сформованості іншомовної комунікативної компетентності (формульний зріз)

Групи	Рівні сформованості ІКК (%)						$T_{спост.}$
	Низький		Середній		Високий		
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	
Контрольна	14	24,14	35	60,34	9	15,52	9,45
Експериментальна	9	13,43	43	64,18	15	22,39	

Це означає, що нульова гіпотеза відхиляється, а отже, приймається гіпотеза, яку ми висловили. Тож очевидно, що відмінності між результатами, отриманими в експериментальній та контрольній групах, є суттєвими, що зумовлено впливом експериментальної методики формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Аналіз ефективності експериментальної методики був би неповним, якби ми не прослідкували динаміку формування, розвитку та рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови (рис. 2).

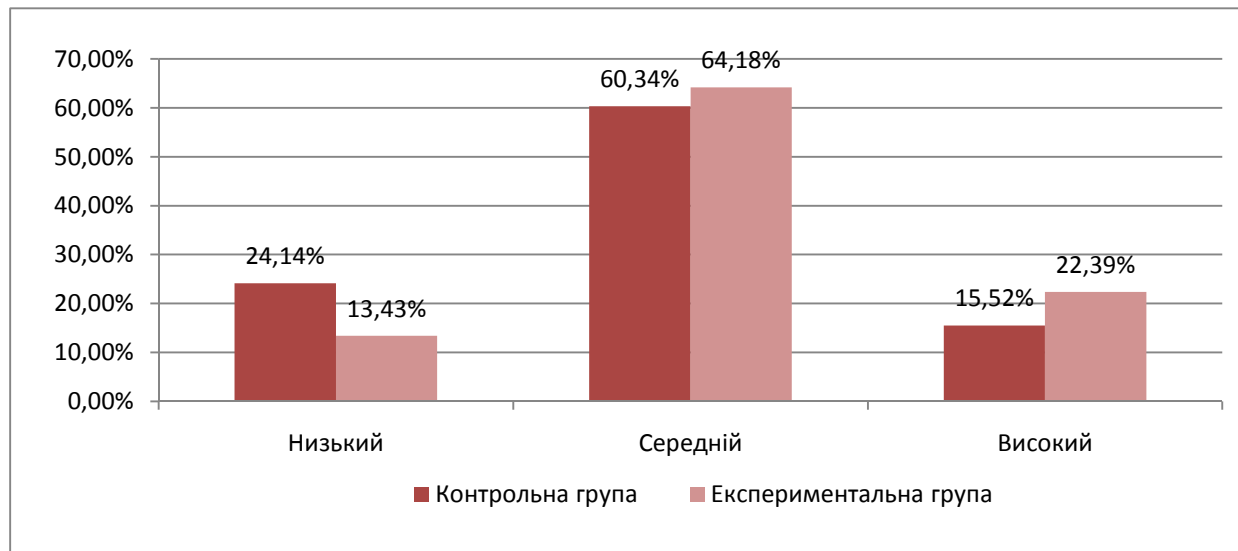

Рис. 2. Результати формувального етапу експерименту

Отже, аналіз динаміки рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів експериментальної і контрольної груп свідчить про підвищення відповідних показників в експериментальній групі та незначне зростання у контрольній групі, що підтверджено даними, вміщеними в таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх учителів іноземної мови (за результатами експериментальної роботи)

Рівень	Експериментальні групи (67 чол.)				Контрольні групи (58 чол.)			
	до експерименту		після експерименту		До Експерименту		після експерименту	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	9	13,43	15	22,39	8	13,79	9	15,52
Середній	38	56,72	43	64,18	34	58,62	35	60,34
Низький	20	29,85	9	13,43	16	27,59	14	24,14

По завершенню формувального етапу експерименту були проведені бесіди, диспути та «круглі столи» зі студентами експериментальної групи з метою обговорення ефективності запропонованих заходів щодо формування в них іншомовної комунікативної компетентності. Студенти зазначили, що застосування мультимедійних технологій позитивно вплинуло на їхню мотивацію до навчання та майбутньої професійної діяльності, сприяло суттєвому вдосконаленню загально-навчальних умінь

та навичок. Майбутні вчителі іноземної мови також відзначили, що в результаті експериментального навчання їм вдалось значно збагатити та систематизувати свої знання з іноземної мови та методики її викладання, що сприяло поглибленню розуміння сутності іншомовної комунікативної компетентності як інтегральної якості особистості педагога.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Мультимедійні засоби навчання у вищій школі не можуть цілком замінити викладача, проте їх застосування сприяє вдосконаленню та урізноманітненню діяльності суб'єктів освітнього процесу, що, безперечно, підвищує його ефективність. Використання сучасних технологій навчання іноземної мови, зокрема мультимедійних технологій, дозволяє вирішити проблему відсутності природнього іншомовного середовища, сприяє підвищенню позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності, а отже, дозволяє більш широко і повноцінно розкрити творчий потенціал як викладача, так і кожного окремого студента.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі з іноземної мови супроводжується позитивною динамікою, зокрема значно підвищує рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Спостереження за студентами експериментальної групи засвідчили, що вони відчували комфорт і задоволення, навчаючись за методикою, яка здатна забезпечити набуття ґрунтовних знань та формування необхідних професійних умінь і навичок іншомовного спілкування. Працюючи з електронними підручниками, викладачі мали можливість застосовувати індивідуальний підхід до студентів, що значно підвищувало мотивацію останніх до вивчення іноземної мови. Дослідження також показало, що застосування мультимедійних засобів у процесі навчання таких аспектів іншомовної комунікативної компетентності, як аудіювання та говоріння, створювало умови для актуалізації знань та їх розвитку, а також ефективного формування навичок і вмінь, які передбачали здійснення колективної діяльності та співробітництва. Результатом цього стало суттєве підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності студентів в говорінні та аудіюванні автентичних і контекстних матеріалів, що, своєю чергою, слугувало більшим стимулом до осмислення ними навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Оскільки наше дослідження більшою мірою стосувалось мовленнєвого аспекту іншомовної комунікативної компетентності, до перспектив подальших розвідок зараховуємо експериментальне вивчення впливу мультимедійних технологій на мовний (граматичний, фонетичний, лексичний) аспект іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Крім того, вважаємо доцільним вивчення зарубіжного досвіду та подальшої розробки електронного навчально-методичного забезпечення з іноземної мови для вищої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Ж. А.. Денисова, "Мультимедійная презентация языкового материала как методический прием", *Иностранные языки в школе*, № 3, с. 20–27, 2008.
- [2] Г. А. Чередніченко, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця, "Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах", *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка*, № 4, с. 134-138, 2011.

- [3] M. Warschauer, "Computer Learning Networks and Student Empowerment", *System*, № 24, p. 1–14, 1996.
- [4] О. Пінчук, "Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект", *Нові технології навчання*, № 46, с. 55-58, 2007.
- [5] М. О. Синиця, "Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ЗВО як засіб формування педагогічних знань", *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання*, Монографія, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, с. 418-438, 2014.
- [6] П. В. Сысоев, "Информационные и коммуникативные технологии в лингвистическом образовании", Москва: Книжный дом «Либроком», 2013.
- [7] О. Н. Васичкина, "Информационно-коммуникативные технологии как средство формирования профессиональной коммуникативной компетентности студентов экономических специальностей": дис. канд. пед. наук, Кубан. гос. ун-т, Ставрополь, 2009.
- [8] О. С. Бецько, "Автономізуюча та мотиваційна роль веб блогів у формуванні та розвитку навичок писемного мовлення в контексті підвищення ефективності мовного навчання студентів вищих навчальних закладів". [Електронний ресурс]. Доступно: <http://boOk.net/index.php?p=achapter&bid=8962&chapter=1>. Дата звернення: Жовт. 23, 2018
- [9] Комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://um.co.ua/7/7-12/7-121284.html>. Дата звернення: Жовт. 26, 2018.
- [10] Welcome to Great Britain. [Електронний ресурс]. Доступно: LearnEnglish website: Listen & Watch. Дата звернення: Жовт. 20, 2018.
- [11] 42 підручники з англійської мови. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://studway.com.ua/bezkoshtovni-pidruchniki/>. Дата звернення: Жовт. 19, 2018.
- [12] І. Є. Клак, "Створення іншомовного комунікативного середовища як педагогічна умова формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів", *Науковий вісник КОГП ім. Тараса Шевченка*, № 4, с. 142-147, 2015.
- [13] A. V. Naidionova, O. G. Ponomarenko, Use of podcasting technology to develop students' listening skills, *Information Technologies and Learning Tools*, Vol 63, № 1, pp. 177-184, 2018.
- [14] Listen and Learn. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://podcastsinenglish.com/>. Дата звернення: Жовт. 21, 2018.
- [15] А. Ю. Горчев, "О некоторых важнейших условиях эффективности использования ТСО", *Иностранные языки в школе*, № 4, с. 101-106, 2004.

Матеріал надійшов до редакції 08.11.2018 р.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА СРЕДСТВАМИ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

Клак Инна Евгеньевна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков и методики их преподавания
Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия им. Тараса Шевченко,
г. Кременец, Украина
ORCID ID 0000-0002-7723-1910,
klakinna@gmail.com

Яценюк Надежда Ивановна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков и методики их преподавания
Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия им. Тараса Шевченко,
г. Кременец, Украина
ORCID ID 0000-0001-9140-9060
yaz_nadya@ukr.net

Аннотация. В статье проанализированы, теоретически обоснованы и экспериментально проверены новые подходы к решению актуальной проблемы в области теории и методики профессионального образования – формирование иноязычной коммуникативной компетентности будущих учителей иностранного языка средствами мультимедийных технологий обучения. Осуществлен обобщенный анализ мультимедийных технологий обучения как одного из направлений информационных технологий, обоснована целесообразность их применения с целью формирования иноязычной коммуникативной компетентности будущих учителей иностранного языка. Проведен педагогический

експеримент и представлены результаты исследования проблемы использования мультимедийных технологий обучения в процессе профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка, в частности формирования их иноязычной коммуникативной компетентности. Использование мультимедийных технологий обучения обеспечивает эффективную и качественную поддержку различных форм профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка; интенсификацию развития интеллектуальных и творческих способностей студентов; усиление мотивации к обучению и будущей профессиональной деятельности за счет удачного использования информационно-коммуникационных технологий, улучшение качества усвоения учебного материала; ускорение формирования иноязычной коммуникативной компетентности будущих учителей иностранного языка; гибкость мышления при выполнении профессиональных заданий в профессиональной подготовке будущих педагогов в высшем учебном заведении. К преимуществам использования мультимедийных технологий в процессе профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка относятся: высокая технологичность их создания и эксплуатации, системность представления учебно-методических материалов, реализация различных функций, расширение возможностей в процессе представления (визуализации) учебного материала. Использование мультимедийных технологий значительно повышает эффективность преподавания учебных дисциплин за счет «быстрого реагирования» на запросы студентов, создания возможности для своевременного обновления учебного материала, способности «подстраиваться» под индивидуальные особенности и потребности студентов путем представления различных траекторий изучения учебного материала и контролирующих заданий разных уровней сложности.

Ключевые слова: мультимедийные технологии; иноязычная коммуникативная компетентность; будущие учителя иностранного языка; иноязычная среда; эксперимент; контрольная группа; экспериментальная группа; диагностика.

FORMING THE PROSPECTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' COMMUNICATIVE COMPETENCE BY MEANS OF MULTIMEDIA TEACHING TECHNOLOGIES

Inna Ye. Klak

PhD of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Their Teaching Methods

Kremenets Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy, Kremenets, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-7723-1910,

klakinna@gmail.com

Nadiia I. Yatseniuk

PhD of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Their Teaching Methods

Kremenets Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy, Kremenets, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9140-9060

yaz_nadya@ukr.net

Abstract. The article analyzes, theoretically justifies and experimentally verifies new approaches to the solution of the actual problem in the field of the theory and methods of professional education – forming the prospective foreign language teachers' communicative competence by means of multimedia teaching technologies. The generalized analysis of multimedia learning technologies as one of the directions of information technologies has been carried out, the expediency of their application in order to form the prospective foreign language teachers' communicative competence has been justified. The pedagogical experiment has been conducted and the results of the research on the problem of using the multimedia learning technologies in the process of professional training the prospective foreign language teachers, in particular forming their foreign language communicative competence, have been submitted. Using multimedia learning technologies ensures: effective and high-quality support for various forms of vocational training the prospective foreign language teachers; intensifying the development of students' intellectual and creative abilities; enhancing the motivation for learning and future professional activity through the successful use of information and communication technologies; improving the

quality of learning material; accelerating the formation of the prospective foreign language teachers' communicative competence; flexibility of thinking when solving professional tasks in the process of future teachers' vocational training in university. The advantages of using multimedia technologies in the process of training the prospective foreign language teachers include: high technology of their creating and operating, systematic presentation of teaching materials, realization of various functions, expanding opportunities in the process of presenting (visualizing) teaching material. Using multimedia technologies greatly increases the effectiveness of teaching disciplines through the ability of "quick responding" to students' requests, creating the possibility for timely updating the teaching material, the ability to "adjust" to the students' individual opportunities and needs through presentation of various trajectories of studying the teaching material and controlling tasks of different levels of complexity.

Keywords: multimedia technologies; foreign language communicative competence; prospective foreign language teachers; foreign language environment; experiment; control group; experimental group; diagnostics.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Zh. Denisova, "Multimedia presentation of the language material as a methodical technique", *Inostrannyye yazyki v shkole*, № 3, pp. 20-27, 2008 (in Russian).
- [2] H. Cherednichenko, L. Shapran, L. Kunytsa, "Multimedia technologies in the process of teaching the discipline "English language" at higher educational technical establishments", *Scientific Bulletin of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series : Pedagogics*, № 4, pp. 134-138, 2011 (in Ukrainian).
- [3] M. Warschauer, "Computer Learning Networks and Student Empowerment", *System*, № 24, pp. 1-14, 1996 (in English).
- [4] O. Pinchuk, "Promblems of determining multimedia in education : technological aspect", *Novi tehnologii navchannia*, № 46, pp. 55-58, 2007 (in Ukrainian).
- [5] M. Synytsa, "Using multimedia technologies in the university educational process as a means of forming pedagogical knowledge", *Professional Pedagogic Education : formation and development of pedagogical knowledge*, Monograph, Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU named after I. Franko, pp. 418-438, 2014 (in Ukrainian).
- [6] P. Sysoyev, "Informational and communicative technologies in linguistic education", Moscow : Knizhnyi dom «Librocom», 2013 (in Russian).
- [7] O. Vasichkina, "Informational and communicative technologies as a means of forming professional communicative competence of the students of economic specialties" : Thesis for the Candidate Degree in Pedagogy, Kuban State University, Stavropol, 2009 (In Russian).
- [8] O. Betsko, "Autonomizing and motivating role of web blogs in building and developing writing skills in the context of improvement of language learning effectiveness of university students". [Online]. Available : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=8962&chapter=1>. Accessed on: Oct., 23, 2018 (in Ukrainian).
- [9] Computer (new information) technologies of teaching [Online]. Available : <http://um.co.ua/7/7-12/7-121284.html>. Accessed on : Oct. 26, 2018 (in Ukrainian).
- [10] Welcome to Great Britain [Online]. Available : LearnEnglish website: Listen & Watch. Accessed on : Oct. 20, 2018 (in English).
- [11] 42 English textbooks. [Online]. Available : <https://studway.com.ua/bezkoshtovni-pidruchniki/>. Accessed on : Oct. 19, 2018 (in Ukrainian).
- [12] I. Klak, "Creating the foreign language communicative environment as a pedagogical condition of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence", *Naukovyi visnyk KRHPI im. Tarasa Shevchenka*, № 4, pp. 142-147, 2015 (in Ukrainian).
- [13] A. V. Naidionova, O. G. Ponomarenko, Use of podcasting technology to develop students' listening skills, *Information Technologies and Learning Tools*, Vol 63, № 1, pp. 177-184, 2018 (in English).
- [14] Listen and Learn. [Online]. Available : <https://podcastsinenglish.com/>. Accessed on : Oct. 21, 2018 (in English).
- [15] A. Yu. Gorchev, "About some important conditions of the efficiency of using TME", *Inostrannyye yazyki v shkole*, № 4, pp. 101-106, 2004 (in Russian).

